

Zoeken slachtoffers wel of geen hulp? Een systematisch literatuuronderzoek naar het hulpzoekgedrag van slachtoffers van online seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of misbruik



JUNI 2024

Jaarlijks ervaren veel jongeren verschillende vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of misbruik. Uit de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2023 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat 11 procent van de bijna 25.000 respondenten van 16 jaar en ouder in de afgelopen 5 jaar een of meerdere vormen van online seksuele intimidatie heeft meegemaakt, waaronder online seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of misbruik met beeldmateriaal (CBS, 2023). Online seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of misbruik met beeldmateriaal – in het kort, OSG – wordt ook wel image-based sexual harassment and abuse genoemd (Henry e.a., 2020; Ringrose e.a., 2022). Onder OSG valt het ongewenst sturen van naakt- en/of seksueel beeldmateriaal zoals ‘dickpics’, het maken of delen van naakt- en/of seksuele beelden zonder toestemming en het dreigen om naakt- en/of seksuele beelden te delen met derden.

Het meemaken van OSG kan ernstige en langdurige gevolgen hebben voor slachtoffers op verschillende levensvlakken. Zo kunnen slachtoffers psychische problematiek ontwikkelen, waaronder depressie of angststoornissen en een posttraumatische stressstoornis (bijv. Campbell e.a., 2022; Huber, 2023). Ook wordt de ervaring door slachtoffers gezien als een volstrekte levensverwoesting, die onder andere hun integriteit en sociale relaties heeft aangetast (bijv. McGlynn e.a., 2021; Huber, 2023). Vanwege deze ingrijpende gevolgen is het van belang dat slachtoffers ondersteuning ontvangen.

Het systematische literatuuronderzoek

Hoewel er duidelijk meer aandacht voor komt in meer recente jaren, is nog relatief weinig bekend over hulpzoekgedrag van slachtoffers van OSG. Het gaat dan met name om kennis over belemmerende of bevorderende factoren – die van belang zijn voor een gerichtere inzet van hulpverlening. In opdracht van Fonds Slachtofferhulp onderzocht het NSCR het hulpzoekgedrag van slachtoffers van OSG. Hieruit ontstond de vraag wat er tot op heden bekend is in de (inter)nationale wetenschappelijke literatuur over het hulpzoekgedrag van slachtoffers van OSG en wat de hiaten zijn in de literatuur. Om dit te onderzoeken is een systematisch literatuuronderzoek uitgevoerd (ook wel een scoping review genoemd). In acht bibliografische databanken is gezocht naar relevante (inter)nationale literatuur. Relevante literatuur moest hierbij aan een aantal criteria voldoen: het moest originele empirische data beschrijven, de steekproef moest (deels) bestaan uit slachtoffers van OSG, het onderzochte slachtofferschap moest aan de definitie van OSG voldoen en het onderzoek moest het hulpzoekgedrag van slachtoffers van OSG bespreken. Uiteindelijk zijn 81 relevante onderzoeken geïdentificeerd.

Resultaten

Algemene bevindingen

- De meeste onderzoeken zijn gepubliceerd in de afgelopen drie jaar (2021-2023)
- De meeste onderzoeken zijn uitgevoerd in Engels-sprekende Westerse landen (Australië, Canada, Nieuw-Zeeland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten)
- In de onderzoeken wordt een breed scala aan termen en conceptuele aanduidingen gebruikt voor het beschrijven van het zoeken van hulp en OSG. Er is een recente trend op te merken wat betreft het gebruik van termen als technology-facilitated sexual violence en image-based sexual abuse.
- De meeste onderzoeken hadden enkel of voornamelijk vrouwen en volwassenen in hun steekproef

Wat is de huidige stand van de literatuur over het zoeken van hulp na OSG?

- Het aantal slachtoffers dat aangeeft hulp te zoeken in de literatuur verschilt stevig, namelijk tussen de 7% en 80% van de steekproeven. Toch laat dit zien dat niet elk slachtoffer hulp zoekt.
- In de onderzoeken werden verschillende bronnen van hulp aangehaald. Over het algemeen leek, voornamelijk onder jongeren, een voorkeur te bestaan voor informele hulpverlening door vrienden en familieleden (incl. ouders). Toch werd het ontvangen van formele hulp ook besproken, met name van de politie, professionals (bijv. psychologen en hulplijnen) en het digitale platform (bijv. sociale media) waarop het OSG plaatsvond. De ervaringen van slachtoffers met formele, alsook informele, ondersteuning leken echter sterk te verschillen
- De invloed van persoonlijke kenmerken van slachtoffers op hun hulpzoekgedrag blijkt weinig te zijn onderzocht. Op het eerste gezicht lijken vrouwen vaker hulp te zoeken dan mannen, voornamelijk bij ouders en politie.

Wat is de stand van zaken met betrekking tot barrières en bevorderende factoren voor het zoeken van hulp na OSG?

Verschillende factoren werden beschreven die het zoeken van hulp kunnen verhinderen, oftewel barrières tot het zoeken van hulp, welke gerelateerd leken aan vier thema's;

- Individuele barrières, zoals: gevoelens van schaamte en schuld, het minimaliseren van het voorval, zorgen om retributie van de dader alsook om problemen met hun ouders.
- Institutionele barrières, zoals: negatieve verwachtingen van en ervaringen met hulpverlening, onbekendheid met de hulpverlening.
- Interpersoonlijke barrières, zoals: niet willen dat anderen erachter komen, angst voor of het daadwerkelijk ontvangen van negatieve reacties van anderen.
- Socioculturele barrières, zoals: stigma omtrent geslacht (geslachtsnormen), een (niet-Westerse) culturele en religieuze context, angst voor culturele repercussies (bijv. eer-gerelateerd geweld).

Ook werden verschillende factoren beschreven die het zoeken van hulp kunnen bevorderen, die gerelateerd zijn aan twee thema's;

- Individuele factoren, zoals: het offline halen van gedeeld beeldmateriaal, de dader gestraft willen zien.
- Interpersoonlijke factoren, zoals: het willen ontvangen van steun en erkenning.

Implicaties voor toekomstig onderzoek en de praktijk

Uit het literatuuronderzoek komt naar voren dat meer onderzoek nodig is, voornamelijk met een focus op de inclusie van (bijv.) LGBTQIA+ slachtoffers en slachtoffers met een migratieachtergrond, alsook op de bevorderende factoren bij het zoeken van hulp. Longitudinaal onderzoek naar het hulpzoektraject van slachtoffers wordt ook aanbevolen om een beter zicht te krijgen op de factoren die dit traject beïnvloeden, alsook de behoeftes en ervaringen van slachtoffers. Verder blijken slachtoffers niet altijd tevreden te zijn met de ontvangen (formele) hulp, voornamelijk van de politie, maar ook wat betreft reacties vanuit de sociale omgeving. Trainingen voor professionals alsook bredere informatieve campagnes voor de samenleving kunnen waardevol zijn voor het bevorderen van kennis over de onrechtmatigheid en schadelijkheid van OSG, evenals om empathische en ondersteunende reacties op slachtoffers te vergroten.

Referenties

- Centraal Bureau voor de Statistiek (2023). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag 2022 (PHGSG 2022)*. <https://longreads.cbs.nl/phgsg-2022/>
- Campbell, J. K., Poage, S. M., Godley, S., & Rothman, E. F. (2022). Social anxiety as a consequence of non-consensually disseminated sexually explicit media victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9–10), NP7268–NP7288. <https://doi.org/10.1177/0886260520967150>
- Henry, N., McGlynn, C., Flynn, A., Johnson, K., Powell, A., & Scott, A. J. (2020). *Image-based sexual abuse: A study on the causes and consequences of non-consensual nude or sexual imagery*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351135153>
- Huber, A. (2023). 'A shadow of me old self': The impact of image-based sexual abuse in a digital society. *International Review of Victimology*, 29(2), 199-216. <https://doi.org/10.1177/02697580211063659>
- McGlynn, C., Johnson, K., Rackley, E., Henry, N., Gavey, N., Flynn, A., & Powell, A. (2021). 'It's torture for the soul': The harms of image-based sexual abuse. *Social & Legal Studies*, 30(4), 541-562. <https://doi.org/10.1177/0964663920947791>
- Ringrose, J., Milne, B., Mishna, F., Regehr, K., & Slane, A. (2022). Young people's experiences of image-based sexual harassment and abuse in England and Canada: Toward a feminist framing of technologically facilitated sexual violence. *Women's Studies International Forum*, 93, 102615. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2022.102615>

Voorbeelden van relevante literatuur uit literatuuronderzoek

- Adler, R. A., & Chenoa Cooper, S. (2022). "When a tornado hits your life:" Exploring cyber sexual abuse survivors' perspectives on recovery. *Journal of Counseling Sexology & Sexual Wellness: Research, Practice, and Education*, 4(1), 1–8. <https://doi.org/10.34296/04011067>
- Cense, M., & Redert, A. (2022). *Wat bepaalt de impact van online seksueel geweld? Verkennend onderzoek onder slachtoffers en hulpverleners*. Rutgers Expertisecentrum seksualiteit.
- Dodge, A., & Lockhart, E. (2022). 'Young people just resolve it in their own group': Young people's perspectives on responses to non-consensual intimate image distribution. *Youth Justice*, 22(3), 304–319. <https://doi.org/10.1177/14732254211030570>
- Flynn, A., Powell, A., & Hindes, S. (2023). Policing technology-facilitated abuse. *Policing and Society*, 33(5), 575–592. <https://doi.org/10.1080/10439463.2022.2159400>
- Hunehäll Berndtsson, K. (2022). "Something you just don't talk about": An analysis of teenage boys' experiences of non-consensual sexting in lower secondary school. *Journal of Men's Studies*, 30(2), 155–173. <https://doi.org/10.1177/10608265211042794>
- Mansom, M. van, & Schwegler, V. (2021). *Eigen schuld, dikke bult: Een verkennend onderzoek naar financiële afpersing met naaktbeelden onder jongens*. Expertisebureau Online Kindermisbruik

- O'Malley, R. L. (2023). Short-term and long-term impacts of financial sextortion on victim's mental well-being. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(13–14), 8563–8592.
<https://doi.org/10.1177/08862605231156416>
- Ringrose, J., Regehr, K. & Milne, B. (2021). *Understanding and combatting youth experiences of image-based sexual harassment and abuse*. Association of School and College Leaders.
- Ruvalcaba, Y., & Eaton, A. A. (2020). Nonconsensual pornography among U.S. adults: A sexual scripts framework on victimization, perpetration, and health correlates for women and men. *Psychology of Violence*, 10(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/vio0000233>
- Scarduzio, J. A., Redden, S. M., & Fletcher, J. (2021). Everyone's 'uncomfortable' but only some people report: Privacy management, threshold levels, and reporting decisions stemming from coworker online sexual harassment. *Journal of Applied Communication Research*, 49(1), 66–85.
<https://doi.org/10.1080/00909882.2020.1849771>
- Wolak, J., Finkelhor, D., Walsh, W., & Treitman, L. (2018). Sextortion of minors: Characteristics and dynamics. *Journal of Adolescent Health*, 62(1), 72-79.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.08.014>

.....
Auteurs: Valérie Pijlman (VPijlman@nscr.nl), Mijke de Waardt, Veroni Eichelsheim en Antony Pemberton

